“Tulliana”

Anadolu Parsına Şiirler

İSMAİL ORHAN SÖNMEZ

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1747
EDEBÎ ESERLER: 900

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-170-5

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Göktürk Ömer Çakır

İç Resimler: İsmail Orhan Sönmez

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Ceyhun Durmaz

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: İMAK OFSET BASIM YAYIN SAN. VE TIC. LTD. ŞTI.
Akçaburgaz Mah. 137. Sok.No: 12 Esenyurt / İstanbul / TÜRKİYE
Sertifika Numarası: 45523 Tel: (0212) 444 62 18

İstanbul- 2021

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

İSMAİL ORHAN SÖNMEZ, İsmail Orhan Sönmez: Üç kuşaktır İstanbullu olan, aslen Kırım göçmeni bir aileden gelen İsmail Orhan Sönmez, 1978'de Kastamonu İnebolu'da doğdu. İlk, orta, lise öğrenimini Balıkesir'de tamamladı. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümünden 2001 yılında mezun olmasını müteakip, askerlik görevini Şırnak Uludere'de jandarma asteğmen olarak tamamladı. Özel sektörde sürdürdüğü mesleki yaşamının yanı sıra tarih, felsefe, doğa bilimleri ve edebiyat alanında okuma ve gözlemlerine devam etti. Çalışma ve okumalarını kültür felsefesi, modernizm eleştirileri, gelenekçilik, siyasal kurumların felsefi, kültürel ve metafizik öncüllerini tartışan metapolitik üzerinde yoğunlaştırmıştır. Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Endüstriyel Psikoloji Bölümünde yüksek lisansını tamamlamış olan Sönmez, aynı zamanda Anadolu Üniversitesi Felsefe Bölümü 3. sınıf öğrencisidir. Evli ve iki çocuk sahibi olan Sönmez, İngilizce, Fransızca ve Almanca bilmektedir.

Eserleri

Kayıp Jeolojiler (2018, şiir)
Doğa Tarih İnsan Üzerine Aykırı Düşünceler (2018, deneme)
Kardeşim Kurt (2019, şiir)
Hızırname (2020, Destan)

İÇİNDEKİLER

Ön Söz • 19
Arkaik Zamanlar • 28
Dionysos • 30
Pardus • 35
Bars • 39
Ala Kaplan Türküsü • 46
Kaplan Dede • 51
Hacı Bektaş • 54
Yıldırım Beyazıt • 57
Ege Dağları • 60
Pierre De Tchihatcheff • 68
Achille Valenciennes • 71
Danford • 73
Sir Charles Fellows • 76
Varangelmez Dağı • 79
8 Şubat 1936 Söke • 81
Osmanoğlu Karamustafa • 85
İnönü'ye Armağan • 88
Çine 1940 • 91
Zoza • 93
Mantolu • 96
Mazıköy Türküsü • 102
Kumerloeve • 106
Alaçam • 114
Samson Dağı • 117
Efe • 120

Samos Kaplani • 124
1956 Amanos • 126
Eşrefpaşalılar • 128
Sındırgı Kertil Dağı • 133
1967 Bolu-Seben • 134
Samandağ • 138
Dilek Yarımadası'nda Kükreyişler • 139
Çatacık'ın Çepeli • 141
Beypazarı'nda Ölüm • 144
Markus Borner • 149
Türkmendağı'nın Alacanavarı • 151
Kaplanobası • 153
Kalamaki Deresi • 156
Kaplan Sivrisi • 161
Bilecik • 163
Mersin Mut • 167
Kaçkarlar • 170
Kaz Dağı'nda Gölgeler • 176
Doğunun Dağları • 180
Diyarbekır İçinde • 185
Batıdaki Hayalet • 188
Sarıyar Barajı • 194
Köpek Ölümleri • 199
Tunceli • 202
Yenişehir • 206
Arayış • 220
Hayatı İdame • 222
Akıl • 224
Hayaller • 229
Koca Kedi Taşları • 232
Fragmanlar • 236
Son Leopar • 271

"Anadolu leoparının panthera pardus tulliana olan bilimsel adı kendisine ithafen verilen Marcus Tullius Cicero, MÖ 51-50 yıllarında Kilikya (bugünkü Çukurova) valiliği yapmış bir Roma Cumhuriyeti prokonsülüdür. Gladyatör dövüşleri ve venationes adı verilen av sahnelerinin canlandırması için kendisinden leopar isteyen Roma'daki dostu M. Caelius Rufus'a şöyle yazar: "Panterlere gelince, onları avlamakta deneyimli olanlar buyruğum uyarınca işlerini yapıyorlar, ama hayvanların sayısı olağanüstü derecede az. Yine de herkes elinden geleni yapıyor. Özellikle de Patiscus. Her ne olursa olsun yakalanan hayvan senin olacak, ama tam olarak nerede olduklarını bilemiyoruz."

E. Özbayoğlu, (1998). "Cicero'nun Panter Avına İlişkin Birkaç Cilicia Mektubu". *OLBA*, s. 131-138.

Altmış arşun al kayada yer yerlenür ala kaplan, uca yerde kır teke ilen kızıl geyiği marihde alsa, ince belden dutubeni sındırsa, gök pençesinin arasına et doldursa, üstün ala bedirli ay gelende sıçramaka hamlelense, kuyrıkını görende mavlucunsa, al kayada gümür gümür gümürdense, üstin ala sar yaylı avçı gelse, avı üste ol avcıdan kayıdur mı, kayıdmak yok!

Altmış arşın al kayada yuva yapan ala kaplan,
yüksek yerde kır teke ile kızıl geyiği pusuda tutsa,
ince belinden tutup kırsa,
gök pençesinin arasına et doldursa,
üstüne yeni doğmuş ay ışığı düşünce sıçramaya hazırlansa,
kuyruğunu görünce kükrese,
al kayada homur homur homurdansa,
üstüne ala, sarı yaylı avcı gelse,
avın üstündeyken o avcıdan kaçar mı kaçmak yok!

Ala kaplan yavızı sadık beli kabarmadın, altmış arşun sarı kaya yalçınında yer yerlenür, kara bulut üstünde gümür gümür gümürdenür, üstin ala bedirli ay gelende sıçramaka, hamlelenür, kuyrıkını görende sezirgenür, uca yerde kır teke ilen kızıl geyiği marihte alur, ince belden sındırur, gök pençesi arasına et doldurur.

Ala kaplan yavuzu sadık beli kabarmadan,
altmış arşın sarı kaya yalçınında yuva yapar,
kara bulut üstünde gümbür gümbür kükrer,
üstüne yeni doğmuş ay ışığı gelince sıçramaya hazırlanır,
kuyruğunu görünce sezirgenir,
yüksek yerde kır teke ile kızıl geyiği pusuda yakalar,
ince belini kırar, gök pençesinin arasına et doldurur.

Dede Korkut

Yükseğinin karı tozar,
İngininin köyü mezar.
Göğsü al'ca kaplan gezer,
Avcı olup al olma mı?

Karacaoğlan (Hasan Dağı)

Yaralı Kaplan

Kafesi olsa da güneş huzmesi,
Bal rengi gözlerde ölümdür tüten,
Artık ne ceylan, ne su ürpermesi!
Göğsünden yaralı kaplanım, göğsünden...

Sırtında her benek bir sönük yıldız,
Bir gün bu yıldızlar parıldar suda,
Ne yapsın dağları güneş kaplansız,
Kaplan gözlerine hasret var suda...

Kanlı bir pençeyle kırılsın kafes,
Titrek teller uçsun ceylan tüyünden,
Limon bahçesinden es rüzgârım es!
Dirilsin yaralı kaplan büyünden...

Onsuz gürlemeyi unutur gökler,
Şelale kahrından susar dökülmez,
Her bulut bir kaplan şeklinde gezer,
Ölmez bu yaralı kaplanım ölmez.

Ömer Bedrettin Uşaklı

Le léopard

Si tu vas dans les bois,
Prends garde au léopard.
Il miaule à mi-voix
Et vient de nulle part.

Au soir, quand il ronronne,
Un gai rossignol chante,
Et la forêt béante
Les écoute et s'étonne,

S'étonne qu'en ses bois
Vienne le léopard
Qui ronronne à mi-voix
Et vient de nulle part.

Robert Desnos

Leopar

Eğer gidersen koruluğa,
Dikkat et leopara,
Yavaş sesle miyavlar
Bilinmez geldiği topraklar

Akşamları mırıldandığında,
Şen bir bülbül şakır o anda,
Orman dinler onları,
Ve gizlemez şaşkınlığını

Şaşırır, koruluklarında çünkü,
Bir Leopar göründü
Yavaş bir sesle mırıldar,
Bilinmez geldiği topraklar.

Robert Desnos

Der Panther

Sein Blick ist vom Vorübergehn der Stäbe
so müd geworden, dass er nichts mehr hält.
Ihm ist, als ob es tausend Stäbe gäbe
und hinter tausend Stäben keine Welt.
Der weiche Gang geschmeidig starker Schritte,
der sich im allerkleinsten Kreise dreht,
ist wie ein Tanz von Kraft um eine Mitte,
in der betäubt ein großer Wille steht.
Nur manchmal schiebt der Vorhang der Pupille
sich lautlos auf -. Dann geht ein Bild hinein,
geht durch der Glieder angespannte Stille -
und hört im Herzen auf zu sein.

Rainer Maria Rilke

ce qui est innaccessible
ulaşılmaz olan

Panter

Parmaklıkların arasında dolaşmaktan öyle yorgun ki
bakışları, takılmaz hiçbir şeye,
binlerceymiş gibi parmaklıkların sayısı
ve hiçlikmişçesine binlercesinin ardı.
Daralan bir çemberi takiben dönen güçlü adımlardan yapılmış yumuşak
seyirtişi,
bir kudret dansıdır içinde sükûti bir devasa istencin durduğu merkez etrafında.
Sadece bazen sessizce açılır göz bebeklerindeki perde
o zaman bir resim süzülür aradan, uzuvlarca gergin sükûnetçe geçer,
ve kalbinde yitip gider.

Rainer Maria Rilke

Ön Söz

Bu kitap Anadolu'nun bakir ve vahşi özgürlüğünün son tanığı ve onun günümüzdeki kaçınılmaz simgesi olan Anadolu parsına ithafen yazılmıştır ve onun tükenişinin öyküsünü şiirsel bir dille anlatmaktadır. Çağlar boyunca Ana Tanrıça heykellerine eşlik ettiği arkaik zamanlardan, şarap, esrime ve çılgınlığın tanrısı Dionysos'la birlikte tasvir edildiği Eski Yunan'a, Roma Valisi Tullius Cicero'nun mektuplarında ortaya çıkarak arenaların ve gladyatör oyunlarının vazgeçilmezi hâline gelmesine, Dede Korkut destanlarının tınısıyla bu illere giren Türklerin betimlemelerine, Rum erenlerinin manevi yükselişine eşlik edişine, padişahların av sahnelerini tasvir eden minyatürlerde sıklıkla belirişine istinaden denilebilir ki pars bu coğrafyanın tarihine, maneviyatına ve ruhuna nüfuz etmiş, insanının zihin coğrafyasında kendine yer bulmuş, her şeyden önemlisi bize kadar olan nesillerle binlerce yıl bu topraklarda insanla yan yana yaşamayı başarmış bir hayvandır. Pars, 1940'lı yıllarda Ege'de vuku bulan büyük orman yangınları ve sonrasında sürü sahiplerinin bu işte uzmanlaşmış Mantolu Hasan gibi avcıları yahut zehirleme yöntemlerini kullanarak onunla mücadelesi sonucunda 1970'li yılların sonuna gelindiğinde coğrafyamızdan silinmek üzeredir. En son resmî kayıt 1974 yılı Ankara Beypazarı Bağözü köyünde vurulan bireydir. Bu tarihten sonra parsın Anadolu'nun muhtelif yerlerinde görüldüğü söylenmişse de bu doğrulanamamıştır. 1990'lı yıllardan sonra yaygınlaşan fotokapan çalışmaları ve bu alandaki amatör ve akademik gayretlere rağmen tatmin edici bir

şekilde var olduğu ortaya konamamıştır. Bu süre zarfında, muhtemelen avcılar, yerel sürü sahipleri gibi insan gruplarıyla birtakım temasları olmuş ancak bu temaslar onun var olduğunu kanıtlamaya yetmemiştir. 2013 yılında Diyarbakır'ın Çınar ilçesi yakınlarında köylülerin tacizi sonucunda öldürülen parsın bu hayvanın hâlâ özgürce var olduğu ve korunduğu İran toprakları üzerinden Türkiye'ye girmiş olma ihtimali yüksektir.

Dünyada yirmi yedi pars, diğer ismiyle leopar alt türü bulunduğu varsayılmaktadır. Özellikle Batı Anadolu'da vurulan örneklerden yola çıkarak Anadolu'da yaşayan parsın, parslar içindeki en iri alt tür olan *panthera pardus tulliana valenciennes* olduğu bilinmekte, buna karşın Türkiye'nin kuzeydoğu ve doğu illeri komşu bir alttür olan İran parsı *panthera pardus saxicolor*'un yayılış sahası olarak kabul edilmektedir. Özellikle Diyarbakır'da vurulan parstan sonra, son dönemdeki genetik araştırmalara da dayanarak Anadolu ve İran'da yaşayan parsın aynı tür olduğu iddia edilmiştir. Şüphesiz bu iddia Ege'de vurulan parslar özenle tetkik edilmeden doğrulanabilecek bir iddia değildir. Batı Anadolu'da avlanan pars resimlerini ve bir kısım post örneklerini incelediğimizde bunların parslar için alışılmadık bir irilikte olduğunu düşündürecek örnekler oldukları aşikârdır.

Anadolu parsının doğal yayılış alanı sanıldığı gibi yoğun ormanlar ve yüksek dağlar değildir. Deniz seviyesinden 3000 m yüksekliğe çıkabilmekle birlikte pars, Anadolu coğrafyasının maki ve kızılçamla örtülü, denize bakan, kayalık ve sarp dağ yamaçlarını ve vadilerini tercih eden bir yırtıcıdır. Bu habitatının özellikle 1980'den sonra yazlık siteler ve oteller tarafından yağmalanması dolayısıyla daha yüksek kesimlere ve iç bölgelere çekilmeyi seçmiş, kör bir hayatta kalma savaşının sonucu olarak İç Ege, Doğu Marmara ve Batı Karadeniz bölgesinde derin ormanlar ve ücra dağlarda hayatta kalmaya çalışmıştır. İlginç bir şekilde pars, halk belleğinde bu hayvanın görülüp avlandığı

Bolu, Beypazarı gibi yörelerde yer almaz. Onun halk belleğinde ve coğrafyada kazınmış olduğu yer Ege bölgesidir. Aşırı iriliğinden dolayı Batı Anadolu köylülerinin yanlışlıkla "kaplan" olarak isimlendirdiği bu canlı yakın döneme kadar tüm Ege bölgesinde bilinen, hatta Bodrum Mazıköy gibi yerlerde halkın avıyla geçindiği, yöre coğrafyasının sıklıkla adıyla isimlendirildiği bir hayvandır. Gerçekten de 1/25000 ölçekli bir haritaya göz atan herhangi biri Kaplan Dağı, Kaplankaya, Kaplan Sivrisi, Kaplan Boğazı, Kaplan Köy, Kaplanobası, Kaplan Deresi gibi yer isimleriyle şaşkına dönecektir. Bir zamanlar eşkıyalar, efeler ve zeybeklerle aynı koyak ve dağları paylaşan bu yiğit hayvan, efelerin ve zeybeklerin dağlardan kaybolmasının peşi sıra Ege dağlarında tükenmiş, geriye belli belirsiz hatıralar ve kimsenin neden verildiğini hatırlamadığı yer isimleri bırakmıştır.

Bir görüşe göre fiziksel dünyamızda var olan her nesnenin ruhumuzda bir karşılığı vardır. İşte bizim coğrafyamızdan silinip giden pars, aslında bizim ruh ve zihin coğrafyamızdan da silinip giden o yırtıcı, asil, görkemli ve cesur hayvandır. Bir zamanlar insanların kıyaslamalarına, birbirlerine verdikleri lakaplara, yiğitçe davranışları tarif ederlerken kullandıkları sıfatlara ilham kaynağı olan bu canlının tükenişinden sonra, onun temsil ettiği erdemler yavaşça ruhumuzdan da silinip gitmiştir. Bu anlamda yok olup giden her tür, her canlı ve tahrip olan her coğrafyayı iç dünyamızın çoraklaşması ve kuraklaşması olarak görürsek, doğayı korumanın basit bir ekolojist ve çevreci jargon olmadığı, çok daha derin ve manevi bir anlamı bulunduğunu idrak etmemiz zor olmaz. Bir zamanlar bizim dedelerimizin ruh dünyasını şekillendiren bu semboller artık bizim ruh dünyamızda mevcut değildir. Onların binlerce sene birlikte yaşadığı ve *kozmos*ta birlikte devindiği, varoluş döngüsünün bir motifi hâline gelmiş, ruhun içinde yer etmiş bu canlıları bizler birer birer tüketiyoruz. Böyle yaparak ruhumuzu çoraklaştırıyor ve bizi geçmiştekilere bağlayan sembolleri ortadan kaldırıyoruz. Bu tükeniş far-

kına varılmayan basit bir şey gibi görülebilir ancak etnojenetik olarak incelendiğinde bir halkın oluşumunun, o oluşumla birlikte örgenleşen geleneğinin (töre-tradition) onu kendisini ifadeye olanaklı kılan canlı veya muhayyel bu sembollerle çok sıkı ilintili olduğu görülecektir. O nedenle ruh coğrafyasının fakirleşmesi ve çoraklaşması, törenin bozuluşu, ruhun köklerinden kopuşu, aslın bozuluşu ile derin bir rabıtaya sahiptir. Nesiller boyu Türk halkının erdem ve hususiyetlerinde esefle dile getirdiğimiz tedenni ve çürüme, Anadolu'yu yurt yapan fatihlerin ve fetihler devrinin fizikî ve manevi hasletlerinden uzaklaşmayı bir de semboller dünyasının ve zihin evreninin çöküşü olarak okumayı denersek bu düşünce bize yeni tefekkür ve eylem kapılara açabilecektir.

Uygur destanlarından olan Göç Destanı'nda Tanrı Dağları eteğindeki Kutlu Kaya'nın Çinlilere verilmesiyle birlikte gerçekleşen felaketler tasvir edilir. Bir arzu nesnesi olarak Çin prensesine karşılık Kaya'yı Çinlilere veren Uygur prensi, Çinlilerin kayayı parça parça götürmesinden sonra ölür, ardından tüm Uygur ülkesi, kurt ve kuş kayanın ardından ağlar, kıtlıklar ve hastalıklar baş gösterir. Bu hikâye bugün üç kuruşluk maddi menfaat için ormanları tarumar edilen, suları madenlerle kirletilen, taş ocaklarıyla coğrafyası delik deşik edilen, akarsularına HES projeleri yapılan, buzul gölleri kurutulan, dağların her yanına yol götürülüp hiçbir mahrem alan bırakılmayan Anadolu coğrafyası üzerinden yeniden okunabilir mi? Töre dediğimizde bunu politik olarak yüksek sesle bağırılan bir slogan ve kendi kendimizi ikna etmek için sayıkladığımız evrat olarak anlıyorsak yeniden düşünelim. Töre bizi köklerimize bağlayan, üç kuruşa alıp satamadığımız, gündelik menfaatler için bir araya gelip ayrılamadığımız ölümümüzün ve yaşamımızın ötesinde kök dil ve kök sembollerde yaşayan bir zihin düzenidir ki bu zihin düzeninden bizim tarih boyunca karakterize olmuş eylem ve erdemlerimiz yaratılır ve o kaynak kurumadıkça her çağ ve devirlerde seciyemizi

ispat ederek kendini tekrar eder. Bu tekrarın politik ifadesi devlet, yasa ve millî varlık olarak kendini ortaya koyar.

Bugün vatan kılmak için yüzlerce sene vuruştuğumuz, elde tutmak için binler binler kırıldığımız bir coğrafyanın tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar acımasız ve hızlı bir şekilde tahrip edilişine tanıklık ediyoruz ve bu konuda kılımız kıpırdamıyor. İşte Anadolu parsının tükeniş öyküsü bir anlamda bizim tükeniş öykümüzdür. Onu sadece biyolojik bir türün tarih sahnesinden çekilmesi değil, bir zihin ve sembol dünyasının yıkılışı, ruhun çoraklaşması ve bizim tükenişimiz olarak anlamak lazımdır.

Kutlu Kaya'yı Çinlilere satan Uygurların vatanı efsaneye göre vatan olmaktan çıkmış, onları barındırmamıştır. Vatan kavramını her türlü hamasetten uzak, taşı ve toprağı, ağacı ve çiçeği ile birlikte kutsal bir coğrafya gibi idrak etmemiz gerektiğini düşünüyorum. Bu toprakların sahibi biz isek bu topraklardaki her türlü güzellik ve can bize emanettir. Bu hem Hakk'ın hem ecdadın hem de ahfadın emanetidir. Bu bir manevi vatandır ki tecrübeler, hisler, hatıralar, isimler, türküler ve hikâyelerden müteşekkildir. Bizim bu manevi vatanın bekçiliğini de yapmak vazifemizdir. Bu vazife, bu topraklara doğmak ya da doymak münasebetiyle bağlı herkes için ahlaki ve vicdani bir zorunluluktur.

Anadolu parsı ile babamın çalıştığı okulda eski dergileri karıştırırken Prof. Hans Kumerloeve'nin bir makalesine rastlamak suretiyle tanıştım. Kendimi bildim bileli zoolojiye meraklı bir çocuktum. Tabiata meraklı her çocuk gibi hayalimi Afrika savanaları, Ekvator ormanları ve büyük memelilerin yaşadığı coğrafyalar süslerdi. Merakı sonsuz ama imkânları mahdut bir çocukluğun gergin ve asabi hayal dünyasında okumayı bilmediğim zamanlardan beridir karıştırdığım yerli, yabancı kitap ve ansiklopedilerin düş gücünü sonsuzca koşturan resimleri uçuşmaktaydı. Ruhum macera, sonu olmayan bir macera ihtirasıyla dolu, çevremin gri ve yeknesak dünyasını kâh fosil arayarak kâh

su birikintilerinde saatlerce dolaşarak kâh küçük kır gezilerine çıkarak aşmayı deniyordu. Bir gün bu topraklarda pars yaşadığını öğrendim. Gri bir gündü, diğer günler gibi sıkıcı bir tekrardı benim için. O gün bu ülkenin topraklarında hâlâ bir yerlerde yaşıyor olabileceğini bilmek, ufkumu genişletti birden. Bu coğrafyanın olasılıkları benim olasılıklarımı zenginleştirdi. O gizem ve vahşilik, hayatıma daha sonra tüm karakterimi şekillendirecek bir boyun eğmezlik ilham etti. Belki benim sahip olduğum karakterin kendisini ifade etmesi için onun varlığından, benim yakınlarımda bir yerde olduğundan haberdar olmam gerekiyordu. On yaşımdan bu yana onu düşünmediğim hiçbir gün olmadı belki. Önemli bir zoolog olmayı hayal ettiğim zamanlardı, on iki yaşımda sırf parsı yazabilmek ve çizebilmek için "Anadolu'nun Yabani Hayatı" diye bir kitap kaleme almaya kalkmış ve yazımı lise sona kadar süren bu kitabın resimlerini kendim yapmıştım. Kitabın kapağına da bir pars kafası kondurmuştum elbette. Sosyal bilimlere ve felsefeye meyledip zoolog olmaktan vazgeçtiğim zamanlarda da onu düşünmeyi sürdürdüm. Farklı illerden tanıdığım insanlardan, köylülerden, gençlerden ve ihtiyarlardan parsı sormaya devam ettim. Kır gezilerimde, trekkinglerde, babamla birlikte çıktığımız arazi gezilerinde sormayı ve bu konuda artık benim mecramın çok dışında olsa da akademik çalışmaları takip etmeyi sürdürdüm. Üniversitede başladığım, yalnız başına yaptığım tehlikeli ekspedisyonlardan oluşan kampçılık ve dağcılık deneyimlerimde ıssızlarda bir yerde onu görebileceğim ve onunla karşılaşabileceğim heyecanını ve umudunu hep muhafaza ettim. Hayatımın sonraki dönemlerinde her türlü tahribata, sözüm ona gelişmeye rağmen onun kuytu ormanlarda, uzaklarda bir yerde özgürce avlanıyor olabileceği benim hayata dair tüm ümitlerimi ve olasılıklarımı canlı tutan bir sembol hâline gelmişti. Parsın serin ve asil varlığının tarif ettiği duygular ruhumda insan varoluşuna dair unutulmuş ya da mitik olarak addedilebilecek *heroik* yaşam

olasılıklarının mümkün olabileceğini ilham etmiştir bana.

Bugün Anadolu parsı biyolojik bir tür olmasının ötesinde manevi bir form, bir sembol, zihin coğrafyamızın unsuru ve ruhumuzu teşkil eden ögelerden bir ögedir daha çok. Onun her şeye rağmen varoluşunu sürdürmesi bir umuttur. Tıpkı bayağılıklara, sıradanlıklara, ihanetlere, onursuzluklara, kolektif alçalmaya karşı durabilen kıymeti kendinden menkul asil ve onurlu bir davranış kadar mucizevi ve kıymetlidir parsın varoluşu.

İnsanın arketipal köklerle yüzleşmesi ve rabıta kurması olarak gördüğüm şiir, bu kitapta Anadolu parsına ithaf edilmiş, onu geçmişten bugüne tüm olasılıklarıyla mitik ve tarihsel olarak tasvir etmeyi amaç edinmiştir. Bu kitaptaki şiirler parsın ruhuna dokunmaya, onunla aynileşmeye çalışmıştır. Belki söz kalabalığının bir yerlerinde bunu başarabilecek kalıcı ifadeler yakalamış olabilirim ve tarih buna tanıklık edecektir. Bu kitabın parsın basit bir hayvan ve biyolojik bir tür olmasının ötesinde onun ruhsal, kültürel, sembolik ve spritüal bir zenginlik olduğunun farkındalığının oluşmasına katkıda bulunması, böylelikle neslinin devamına hizmet etmesini umut ediyorum.

Bu kitabı öncelikle babam, değerli akademisyen Doç. Dr. Süleyman Sönmez'e ithaf ediyorum. Kendisi bizde doğa sevgisinin ve doğa bilimlerinin yolunu açmış kişidir. Bir şehir çocuğu olarak vahşi doğayı onunla yaptığımız arazi gezileri sayesinde tanıdım ve onun onca imkânsızlığa rağmen edindiği yerli ve yabancı kitaplarındaki resimlere yüzlerce binlerce kere bakarak dünyamı inşa ettim. Kendisi parsın, Ege'nin haşin dağlarında bir yerde hâlâ yaşayabileceğini kardeşim ve bana anlatıp umut verirken bizleri cesaretlendirmek için "Biz daha yanı başımızdaki tepede ne yaşadığını bilmeye tam olarak muktedir değiliz," derdi. Bazı zamanlar irsî kötümserliğine bürünerek "Dağlarda kuş bile kalmadı, ne parsı?!" der, içine dönerek bizleri de karamsarlığa boğardı. Ben daha sonra vahşi doğanın sınırlarından onun tercih etmeyeceği kadar derin-

lere ve uzaklara yürüdüm, ancak o ilk merak ve ilk davet tüm varlığımı şekillendirmiştir ve eşsizdir.

Benim iş hayatının başka hesaplar ve maceralarla dolu cangıllarını seçmeme rağmen kardeşim İhsan Sönmez iktisat okumayı bırakarak Av ve Yaban Hayatı bölümünü bitirip orman memuru olmayı tercih ederek dağlara ve vahşi doğaya daha yakın bir hayata cesaretle yelken açtı. Onun hesapsızca kendisini bu çağrıya verişini her zaman kendi tavrımdan daha cesur bulmuş ve takdir etmişimdir.

Parsın gizli açık peşinde dolaştığım süre zarfında, bana anlamsız ve alaycı gözlerle bakan yüzlerce bön suratla karşılaşmış olmama rağmen, benim heyecanlarımı paylaşan son derece değerli insanlar tanıdım. Anadolu coğrafyasının hemen hemen her köşesinden pars hikâyelerini büyük bir titizlikle derleyen, bunları tramem.com gibi sitelerde bizlerle paylaşan, sosyal medyada kendisini Anadolu'nun doğal zenginliklerini korumaya adamış Mehmet Kürşat Metin, bu yolda tanıdığım çok değerli bir insandır. Onun heyecanını ve inancını hayranlıkla takdir ederim. İnancım odur ki elindeki bilgi ve envanteri coğrafi olarak da dokümante ederek bu alanda muhteşem bir bilimsel eser ortaya çıkarabilecektir.

Türk akademyasının enerjisizlik, desteksizlik, samimiyetsizlik ve imkânsızlıklarına rağmen samimiyetle ve inançla bu yolda bir şeyler yapmaya çabalayan, çizgili sırtlan üzerine değerli ve başarılı çalışmalara imza atarak Türkiye'de bu alandaki otorite konumuna yükselen, emeğine, sabrına, hayal kırıklıklarına sınırlı dostluğumuz süresince şahit olduğum İsmet Ceyhun Yıldırım'ın da gözlerinde o heyecanı gördüğüm için burada anmadan geçemeyeceğim.

Ben hayatta oldukça, uzaklara her baktığımda Anadolu parsının bir yerlerde yaşıyor olduğunu ve bir zamanlar tüketildiği coğrafyalara geri döneceği umudunu taşıyacağım. Onun insan gözlerinden, tuzaklarından ve kurşunlarından sıyrılışı, şüphesiz büyülü ve gizemli bir ustalığın, kökleri büyücü savaşçılığın maharetlerine kadar uzanan arkaik

bir varoluş durumunun izdüşümüdür. Onu izlemeyi ve bir gün bir orman kuytusunda ve dağ zirvesinde karşılaşma onuruna ereceğimi ümit etmeyi, böylece ruhumda onun temsil ettiği erdemle yüzleşme ve aynileşme idealimi sürdüreceğim.

İsmail Orhan Sönmez
14.09.2020

Arkaik Zamanlar

Büyük beyaz bir balıkçılın gölgesi,
Tanrı'yı gören bir gölün yüzüne vuruyor,
sapsarı bir güneş otların arasından bakıyor,
üzerinde gece gölgeleri ve masumiyet.
Sapsarı akşam güneşi biraz turuncu ve kızıl
uçsuz ormanlar, lekesiz bir masumiyet,
adım adım bir akşam güneşi,
turuncu ve kızıl,
üzerinde gecenin ölümcül benekleri
büyü kıvılcımları gözlerinde,
dünya doğrudan bir yaratım,
bir varlık hâli dünya, eksiksizce.

Kapanırken mermerimsi dişleri bir geyiğin etine,
sözlerle lekelenmemiş kan tadı,
neşeli ve şehvani akşam güneşi,
sazlıklarda mavi bir rüzgâr
mağara duvarlarında belli belirsiz hayranlıklar
Magna Mater sonsuz döngünün ürkünç dişiliği
leoparın tekinsiz beneklerinde
yitip giden sessiz adımlar.

Dionysos

Ölen, dirilen, kazanan ve kaybeden,
serseri bir tanrının omuzlarına,
alelade atılmış gibi,
şarap kadehlerinin birbiri ardınca,
kora dönüştüğü kalplerde,
sonbahar kızıllarına,
dağ ateşlerine
yaşamın vahşice birbirine girişine,
evet demiş.

Ürkünç ve esrik,
yüzü boyalı ve gözleri deli,
dağ adamı müritleriyle,
postlara ve boynuzlara bürünmüş,
müritleriyle ilahi fetihlere çıkan,
kısacası dünyayı horlayan,
bir serseri tanrının,
insana şu yazgının acımasızlığında,
yol gösteren,
sarhoş ve yarı güneş bir tanrının,
mermerden omuzlarına letafetle atılmış,
o harikulade postun,
bir işaretti gözlerine insancıkların,
böyle benekli ve hırçın bir güzellikle yenebilir kişi ancak
kaderin ve ölümün tüketen, alçaltan ve tüm yükselişleri
yere çalan buyurganlığını

Sürüyorken bu sarhoş tanrı dağdan aşağı arabasını,
ardında meşe ve kayın yaprakları sonbahara yenilmiş
savruluyor ve kargalar uçuyor iki yanında kızıl gökler
ardında.
İlahi fetihlere doğru sürüyor arabasını neşeyle,
doğuya doğru zilli, davullu, defli ve çılgın,
esrik, azgın ve vahşi kadınlardan, deli ve değnekli
erkeklerden bir fener alayı gibi geceyi bölüyor.
Yazgının ve ölümün ağına yakalanmış, dünyadayken
onun ardına uyanmış meczuplar ve serseriler kafilesinin
önünde koşuyor iki leopar.

ce qui est noble etait perdu

soylu olan kayboldu

Uzlaşmaz gözleri ve ölümcül pençeleriyle ilahi bir güzelliğin, insana yasak bir zaferin sembolü oluyor. Ömrün her güneşi postlarında parıldıyorken, her gecesinden bir gölge düşüyor güneşlerine.
Ölüm ve yeniden yaratımın o vahşi hakikati gözlerimi aldığında ayakta duramadım, tanrıya şahit olunca çıldırdım. Bu hakikat beni parçaladı, ruhum bir leoparın dişleri arasında bir karaca gibi çırpındı.
Dünyanın elinden parçalanarak ve ölerek kurtulabilecek günahkâr bir insanlığın kendini savaşarak, içerek, sevişerek ve dans ederek heba edişine, tanrıyı sezerek çılgınca yanıp tükenişine, ama buna bir isim veremeyişine bakıyorum.

Ve anlıyorum sarhoş ve serseri bir tanrı geçiyor içlerinden,
leoparlar parçalıyor hakikatlerini ki dünyaları yıkılıyor.
Böylece özgürleşirken yalanlarından ve tanrıya daha da
yaklaşırlarken,
kendilerini unutuşları ve taşkınlıkları umutsuzca,
masumlaşıyor.
Leoparlar parçalıyor hakikatlerini,
bir uluhiyet arıyor sağa sola savrulmuş cansız bedenlerinde.
Tanrıyı görerek telef olanlar kervanı geçiyor yükseklerden
zilli davullu,
çılgınca dans ediyorlar dağ ateşlerinde,
ve ruhları birer av leoparın dişlerinde.